

Ks. PIOTR KACZMAREK*

ZWIĄZKI PRYMASA POLSKI
STEFANA KARDYNAŁA WYSZYŃSKIEGO
Z TERENAMI OBECNEJ DIECEZJI ŚWIDNICKIEJ

THE CONNECTIONS OF THE PRIMATE OF POLAND,
CARDINAL STEFAN WYSZYŃSKI, WITH THE AREAS
OF THE PRESENT-DAY ŚWIDNICA DIOCESE

Abstract: This article presents the connections of the primate of Poland, Cardinal Stefan Wyszyński, with the areas of the Świdnica Diocese, which has existed since 2004. The author emphasizes the importance of primate Wyszyński in the reconstruction of the Western and Northern Territories and in the development of the Church in these regions during the very difficult period of post-war Poland under communist rule. The article also addresses, among other topics, the primate's visits to Lower Silesia – such as Bardo Śląskie, Wambierzyce, and Sokołówka – which today lie within the boundaries of the Świdnica diocese.

Keywords: Archdiocese of Wrocław, Bardo Śląskie, bishops, Świdnica diocese, Lower Silesia, catholic Church, Wambierzyce, visits, Primate Stefan Wyszyński, Western and Northern Territories, connections.

Diecezja świdnicka, obejmująca swym zasięgiem południowo-wschodnią część Dolnego Śląska, powstała w 2004 r. i jest obecnie – wraz z diecezją bydgoską – najmłodszą diecezją w Polsce. Została wyodrębniona z części terytorium 1000-letniej

---

* Ks. Piotr Kaczmarek – prezbiter diecezji świdnickiej, absolwent Metropolitalnego Wyższego Seminarium Duchownego i Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu (historia Kościoła), ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-8590-6889>; e-mail: piotrka1999@wp.pl.

archidiecezji wrocławskiej¹ i powstałej w 1992 r. diecezji legnickiej². Choć powstanie diecezji świdnickiej otworzyło swego rodzaju nową kartę w historii Kościoła na tych terenach, to jednak nie oznacza początku działalności Kościoła w tej części Polski. Chrześcijaństwo było bowiem zawsze nierozzerwalnie związane z historią tych ziem. Tak też było po 1945 r., kiedy Dolny Śląsk i obejmująca jego tereny archidiecezja wrocławska w wyniku ustaleń powojennych, po prawie 600 latach, zostały ponownie włączone w terytorium Polski³. Wśród wyzwań, przed jakimi stanął wówczas Kościół w Polsce, znalazło się przede wszystkim ustanowienie organizacji kościelnej na Ziemiach Zachodnich i Północnych⁴. Polscy prymasi – Stefan Wyszyński⁵, a wcześniej August Hlond⁶ – poza kwestią uzyskania stabilizacji administracyjnej troszczyli się również o zintegrowanie ludności. Ludność, która przybywała po 1945 r. na Dolny Śląsk, pochodziła bowiem z różnych zakątków przedwojennej Polski. Można ją podzielić na trzy podstawowe grupy, w zależności od tego, jakie zasiedlała wcześniej obszary. Pierwszą grupą byli Polacy z centralnej Polski, drugą tzw. reemigranci, czyli Polacy przybywający z innych krajów europejskich jak Niemcy, Francja czy Jugosławia, natomiast trzecią grupę stanowili przybysze z Kresów Wschodnich⁷.

Niniejszy artykuł ma na celu wskazanie związków prymasa Polski Stefana Wyszyńskiego z obecną diecezją świdnicką. Stanowi on syntezę wiedzy uzyskanej

---

¹ Diecezja wrocławska powstała w 1000 r. na mocy bulli ówczesnego papieża Sylwestra II. Razem z nią w Polsce zostały utworzone diecezje w Krakowie i Kołobrzegu oraz archidiecezja w Gnieźnie, której te trzy diecezje zostały podporządkowane, jako sufraganie metropolii gnieźnieńskiej. Diecezja została podniesiona do rangi archidiecezji w 1930 r. przez papieża Piusa XI. Po II wojnie światowej archidiecezja wrocławska trzykrotnie zmieniała swoje granice, w wyniku tworzenia w Polsce nowych diecezji (w 1972, 1992, 2004).

² Diecezja legnicka – powstała na mocy bulli *Totus Tuus Poloniae populus* papieża Jana Pawła II (1992). Została utworzona z zachodniej części terytorium archidiecezji wrocławskiej. Jej pierwszym biskupem został bp Tadeusz Rybak.

³ Na konferencji jałtańskiej (4-11 lutego 1945) postanowiono, że Polska, w zamian za utratę Kresów Wschodnich, otrzyma rekompensatę terytorialną w postaci tzw. Ziemi Zachodnich i Północnych (obecnie przede wszystkim województwa: opolskie, dolnośląskie, lubuskie, zachodnio-pomorskie, warmińsko-mazurskie).

⁴ Por. W. KUCHARSKI, *Ziemie Zachodnie i Północne jako polska racja stanu w myśli i działaniach prymasa Stefana Wyszyńskiego w latach 1948-1972 (ze szczególnym uwzględnieniem archidiecezji wrocławskiej)* [w:] *Prymas Wyszyński a Niepodległa. Naród – patriotyzm – państwo w nauczaniu Prymasa Tysiąclecia*, red. E. Czaczkowska, R. Łatka, Warszawa 2019, s. 227.

⁵ Stefan Wyszyński (1901-1981) – polski duchowny rzymskokatolicki, biskup lubelski w latach 1946-1948, arcybiskup metropolita gnieźnieński i warszawski oraz prymas Polski w latach 1948-1981, beatyfikowany w 2021 r.

⁶ August Hlond (1881-1948) – polski duchowny rzymskokatolicki, salezjanin, biskup diecezjalny katowicki w 1926 r., arcybiskup metropolita gnieźnieński i poznański w latach 1926-1946, arcybiskup metropolita gnieźnieński i warszawski w latach 1946-1948, prymas Polski.

⁷ Por. W. URBAN, *Archidiecezja wrocławska w latach 1945-1965*, „Nasza Przeszłość” 1965, nr 22, s. 11.

z publikacji, które powstały do chwili obecnej na tematy szersze, poruszające jednak ten problem.

Można mieć wątpliwości co do związków prymasa Wyszyńskiego z diecezją świdnicką, ponieważ nie istniała ona za jego życia. Kościół jednak funkcjonował na tych terenach od wieków – także za czasów prymasa Wyszyńskiego. Do tej chwili nie powstała żadna praca koncentrująca się tylko i wyłącznie na terenach diecezji świdnickiej i jej powiązaniach z kard. Wyszyńskim. W 2023 r. została opublikowana książka pod redakcją Grzegorza Sokołowskiego i Stanisława Wróblewskiego, zatytułowana *Wróciła sława twoja, Vratislavia, Wrocławiu! Więzy kardynała Stefana Wyszyńskiego, prymasa Polski z Dolnym Śląskiem*, która jest bardzo obszernym źródłem wiedzy na temat związków kard. Wyszyńskiego z archidiecezją wrocławską i Dolnym Śląskiem. W publikacji tej można odnaleźć także informacje dotyczące powiązań Prymasa Tysiąclecia z obszarami obecnej diecezji świdnickiej, które przed jej powstaniem w przeważającej części znajdowały się w granicach archidiecezji wrocławskiej.

1. POSTAĆ PRYMASA STEFANA WYSZYŃSKIEGO ORAZ JEGO STOSUNEK DO ZIEM ZACHODNICH I PÓŁNOCNYCH

Prymas Stefan Wyszyński jest niewątpliwie jednym z najbardziej rozpoznawalnych duchownych Kościoła katolickiego w Polsce w latach powojennych. Stał on na czele episkopatu Polski w latach 1948-1981. Prymasostwo kard. Wyszyńskiego zapewniło przetrwanie Kościołowi w okresie PRL⁸, jak również przyczyniło się do pogłębienia religijności Polaków w tej rzeczywistości⁹. Ze względu na bardzo trudny czas dla Kościoła w Polsce, jak również relacje ówczesnych władz polskich z Watykanem, Wyszyński otrzymał od Stolicy Apostolskiej specjalne uprawnienia, które jeszcze bardziej utwierdzały jego autorytet jako prymasa¹⁰.

Wśród wielu problemów i wyzwań, z jakimi musiał zmierzyć się Kościół w Polsce, było zorganizowanie duszpasterstwa i życia religijnego na tzw. Ziemiach Odzyskanych. Kwestia ta była dla Wyszyńskiego bardzo ważna, o czym świadczą przede wszystkim jego liczne podróże wizytacyjne na Ziemię Zachodnie i Północne, rozmowy z rządcami administratur¹¹, ustalanie z nimi dalszych kroków działań czy też odwiedzanie miast i wsi, gdzie prymas brał udział w uroczystościach

⁸ PRL – Polska Rzeczpospolita Ludowa, oficjalna nazwa państwa polskiego w latach 1952-1989.

⁹ Por. R. ŁATKA, *Prymas Stefan Wyszyński jako przewodniczący episkopatu Polski (1948-1981). Próba całościowego spojrzenia* [w:] *Prymas Stefan Wyszyński i episkopat Polski*, red. R. Łatka, D. Zamiatąła, Warszawa 2023, s. 52-54.

¹⁰ Więcej na ten temat *tamże*, s. 53-54.

¹¹ Zaraz po II wojnie światowej prymas August Hlond, w oparciu o specjalne pełnomocnictwa papieskie, utworzył na Ziemiach Odzyskanych polską administraturę kościelną w Opolu, Wrocławiu, Gorzowie Wielkopolskim i na Warmii, mianował również administratorów apostolskich.

kościelnych i pokrzepiał wiernych swoim słowem¹². Prymas Wyszyński bardzo mocno zaznaczał, jak ważna jest obecność Kościoła katolickiego dla Ziem Odzyskanych, nie mając przy tym wątpliwości, że tereny te należały się Polsce i słusznie zostały jej przyznane¹³. Tak pisał 13 listopada 1951 r., kiedy odwiedził katedrę św. Jakuba w Nysie na Opolszczyźnie:

[...] Bóg – Ojciec Narodów pragnął nas tu mieć znowu. Trudno zaglądać Bogu w karty dziejowe. Ale powrót Polski do Nysy jest dziwną restytucją Boga za krzywdy wyrządzone Narodowi w czasie dziejowej walki Niemczyzny z Polską. Przyszliśmy tu z całej Polski. Skoro Bóg nas tu chciał mieć, uczynił to nie dla igraszki losu. «Boże dzieła są doskonałe». Nie chce więc Bóg z nas żartować. Jest w tym wymowa Bożej sprawiedliwości, która to ostrzega przed gwałceniem prawa Bożego i prawa narodów.[...]. Obecnością naszą pragniemy dać wyraz jednoczącej mocy Kościoła św. w Polsce. Nie jesteście tu samotni, stoi za Wami Kościół św. z biskupami, którzy zorganizowali Wam życie religijne i kościelne. [...] Powołani na ziemię praocjów Waszych, macie spełnić na tej ziemi swe wiekowe zadanie. Ile pokoleń czekało na tę chwilę. Wam przypadło w udziale zadanie to wypełnić¹⁴.

Prymas Stefan Wyszyński zawsze czuł się odpowiedzialny za sytuację Kościoła na Ziemiach Zachodnich i Północnych i dbał o jego ciągły rozwój. Podkreślając, że integralność terytorialna Polski jest jednym z kryteriów istnienia państwa, podejmował wysiłki mające na celu ustanowienie na terenach wcielonych do Polski po II wojnie światowej stałą polską administrację kościelną¹⁵. Troska kard. Wyszyńskiego o Ziemię Odzyskana była najbardziej zintensyfikowana przez pierwsze lata po wojnie. Wraz z upływem czasu, kiedy tereny te coraz bardziej podnosiły się ze skutków działań wojennych i zaczęły pojawiać się na nich samodzielni biskupi, Wyszyński powoli wycofywał się, ponieważ zależało mu na ostatecznej niezależności diecezji położonych na terenach wcielonych do Polski po II wojnie światowej.

2. ZWIĄZKI PRYMASA WYSZYŃSKIEGO Z DOLNYM ŚLĄSKIEM

Największym i niewątpliwie najbardziej znaczącym ośrodkiem znajdującym się na terenach Ziem Zachodnich i Północnych był Wrocław – siedziba starej i historycznej archidiecezji. Prymas Wyszyński podkreślił, że Wrocław jest „Stolicą Ziem Zachodnich” i „symbolem ich łączności z Polską”¹⁶. Wielokrotnie przybywał na

¹² Por. D. ZAMIATAŁA, *Prymas Wyszyński wobec Ziem Zachodnich* [w:] *Prymas Wyszyński a Niepodległa*, s. 253.

¹³ Por. *tamże*, s. 255-257.

¹⁴ *Stefan Wyszyński. Pro memoria*, t. 1: 1948-1952, Warszawa 2017, s. 49.

¹⁵ Por. R. ŁATKA, *Prymas Wyszyński w okresie przełomu 1956-1957* [w:] *Biskupi w rzeczywistości Polski „Ludowej”*, t. 2, red. R. Łatka, Warszawa 2022, s. 20.

¹⁶ Por. W. KUCHARSKI, *Ziemię Zachodnie i Północne jako polska racja stanu*, s. 230.

Dolny Śląsk, gdzie odwiedzał poszczególne parafie, bierzmował, święcił kościoły, jak również udzielał święceń kapłańskich¹⁷. Istotnym wydarzeniem dla Wrocławia i całej archidiecezji było poświęcenie (po sześćoletniej odbudowie) katedry wrocławskiej, która w wyniku działań wojennych w 1945 r. została zniszczona w ponad 70%. Uroczystość ta odbyła się 29 lipca 1951 r. Przewodniczył jej sam prymas Wyszyński¹⁸. Oto fragment przemówienia prymasa z tej uroczystości:

[...] życzenie składam, aby ta świątynia odrodzona z trudu, ofiary i pracy narodu polskiego, aby naród... tym bardziej przeżył swe dłonie, przeżył wszystkie swe moce w wielkim i wspaniałym dziele odrodzonej Ojczyzny, która się trudem, cierpliwością i niezmordowaną mocą dźwiga, aby służyć swemu narodowi, temu narodowi, który dzięki nieśmiertelnemu Bogu przybiera na siebie znamiona nieśmiertelnej i zwycięskiej mocy¹⁹.

Do tej samej katedry przybył Wyszyński 23 grudnia 1951 r., Tam po raz pierwszy po wojnie udzielił święceń kapłańskich 14 absolwentom wrocławskiego seminarium duchownego.

Prymas Polski stale korespondował z ordynariuszami wrocławskimi. Interesował się postępami w odbudowie duszpasterstwa i życia religijnego na Dolnym Śląsku i doceniał wysiłek wrocławskiego duchowieństwa podejmowany w tym dziele. Przykładem jest napisany przez Wyszyńskiego list na 950-lecie diecezji wrocławskiej do ks. Karola Milika²⁰, w którym wymienił on m.in. miasta należące obecnie do diecezji świdnickiej, jak Kamieniec, Kłodzko, Świdnica i Wambierzyce. Prymas przywoływał te miejscowości, poruszając temat zakonów i kultu maryjnego na Dolnym Śląsku²¹.

Kard. Wyszyński przykładął niewątpliwie wielką wagę do umocowania we Wrocławiu zaufanych biskupów, którzy będą prowadzić dolnośląski Kościół właściwymi drogami. Oczekiwał od nich odpowiedniej postawy, gorliwości pasterskiej

¹⁷ Por. *tamże*, s. 232.

¹⁸ Więcej na ten temat zob. S. WRÓBLEWSKI, *Fabrica et dedicatio. Odbudowa i poświęcenie katedry wrocławskiej w 1951 roku symbolem polskiego dziedzictwa i racji stanu* [w:] *Wróciła sława twoja, Vratislavia, Wrocławiu! Więzy kardynała Stefana Wyszyńskiego, prymasa Polski z Dolnym Śląskiem*, red. G. Sokołowski, S. Wróblewski, Wrocław – Lublin 2023, s. 113-190.

¹⁹ S. WYSZYŃSKI, *Przemówienie wygłoszone na uroczystości otwarcia i poświęcenia katedry wrocławskiej* [w:] *Wróciła sława twoja, Vratislavia, Wrocławiu!*, s. 366.

²⁰ Ks. Karol Milik (1892-1976) – polski duchowny rzymskokatolicki, był pierwszym powojennym administratorem apostolskim archidiecezji wrocławskiej (1945-1951), został usunięty z urzędu przez komunistyczne władze państwowe, jego następcą został współpracujący z władzą ks. Kazimierz Lagosz.

²¹ Por. S. WYSZYŃSKI, *List na 950-lecie Diecezji Wrocławskiej* [w:] *Wróciła sława twoja, Vratislavia, Wrocławiu!*, s. 650-652.

oraz prezentowania stanowiska odznaczającego się zgodnością i jednością z linią episkopatu²².

Tabela 1. Biskupi wrocławscy nominowani w czasie posługi prymasa Stefana Wyszyńskiego²³

	BISKUP	NOMINACJA	ROK
1.	Bolesław Kominek ²⁴	biskup we Wrocławiu	1951
2.	Bolesław Kominek	biskup we Wrocławiu	1956
3.	Andrzej Wronka	biskup pomocniczy gnieźnieński we Wrocławiu	1957
4.	Wincenty Urban	biskup pomocniczy gnieźnieński we Wrocławiu	1959
5.	Paweł Latusek	biskup pomocniczy gnieźnieński we Wrocławiu	1961
6.	Bolesław Kominek	administrator apostolski we Wrocławiu	1967
7.	Wincenty Urban	biskup pomocniczy we Wrocławiu	1967
8.	Andrzej Wronka	biskup pomocniczy we Wrocławiu	1967
9.	Paweł Latusek	biskup pomocniczy we Wrocławiu	1967
10.	Bolesław Kominek	arcybiskup metropolita wrocławski	1972
11.	Józef Marek	biskup pomocniczy wrocławski	1973
12.	Henryk Gulbinowicz	arcybiskup metropolita wrocławski	1976
13.	Tadeusz Rybak	biskup pomocniczy wrocławski	1977
14.	Adam Dyczkowski	biskup pomocniczy wrocławski	1978

*Tabela 2. Biskupi związani z Wrocławiem
wyświęceni przez prymasa Stefana Wyszyńskiego²⁵*

	BISKUP	NOMINACJA	ROK
1.	Andrzej Wronka	biskup pomocniczy gnieźnieński we Wrocławiu	1957
2.	Wincenty Urban	biskup pomocniczy gnieźnieński we Wrocławiu	1960
3.	Henryk Gulbinowicz	administrator apostolski w Białymstoku	1970

²² Por. D. ZAMIATAŁA, *Relacje prymasa Stefana Wyszyńskiego z ordynariuszami wrocławskimi w latach 1949-1974* [w:] *Prymas Stefan Wyszyński i episkopat Polski*, s. 141-142.

²³ Por. J. KOPIEC, *Troska prymasa Stefana Wyszyńskiego o nowych biskupów w Polsce* [w:] *Prymas Stefan Wyszyński i episkopat Polski*, s. 44-47.

²⁴ Bolesław Kominek otrzymał dwa razy nominację na biskupa we Wrocławiu (w 1951 i 1956). Za pierwszym razem Kominkowi nie udało się objąć urzędu z powodu ogromnego oporu władzy państwowej.

²⁵ Por. J. KOPIEC, *Troska prymasa Stefana Wyszyńskiego o nowych biskupów w Polsce*, s. 48-49.

Choć diecezja świdnicka powstała prawie 23 lata po śmierci prymasa Wyszyńskiego i w zupełnie innej rzeczywistości, to możemy odnaleźć związek biskupów świdnickich z kard. Wyszyńskim poprzez linię święceń biskupich. Obrazuje to poniższa tabela.

Tabela 3. Związek biskupów diecezji świdnickiej z prymasem Stefanem Wyszyńskim

Bp Ignacy DEC sakra biskupia: 25.03.2004		Bp Adam BAŁABUCH sakra biskupia: 8.05.2008		Bp Marek MENDYK sakra biskupia: 31.01.2009	
Biskup	Konsekrator	Biskup	Konsekrator	Biskup	Konsekrator
Ignacy Dec	Henryk Gulbinowicz	Adam Bałabuch	Ignacy Dec	Marek Mendyk	Stefan Cichy
Henryk Gulbinowicz	Stefan Wyszyński	Ignacy Dec	Henryk Gulbinowicz	Stefan Cichy	Damian Zimoń
		Henryk Gulbinowicz	Stefan Wyszyński	Damian Zimoń	Józef Glemp
				Józef Glemp	Stefan Wyszyński

3. WIZYTY PRYMASA WYSZYŃSKIEGO NA TERENACH OBECNEJ DIECEZJI ŚWIDNICKIEJ

3.1. BARDO ŚLĄSKIE (15 SIERPNIA 1959)

Bardo Śląskie i znajdująca się w nim bazylika Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny – sanktuarium Matki Bożej Strażniczki Wiary Świętej to jeden z głównych ośrodków kultu maryjnego na Dolnym Śląsku i w diecezji świdnickiej. Jednym z najbardziej doniosłych wydarzeń w historii tego miejsca była wizyta prymasa Polski kard. Stefana Wyszyńskiego, który 15 sierpnia 1959 r. przybył do Barda, m.in. w towarzystwie bp. Bolesława Kominka i bp. Andrzeja Wronki, na uroczystości odpustowe ku czci Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny²⁶. Prymas został powitany przez prowincjała redemptorystów o. Kazimierza Hołdę, następnie wygłosił przemówienie i uczestniczył w Mszy św. celebrowanej przez bp. Kominka²⁷. Przemówienia prymasa wysłuchało około 50 tys. osób, które zgromadziły się na uroczystościach²⁸. Oto fragment tego przemówienia:

²⁶ Por. G. SOKOŁOWSKI, *Kard. Stefan Wyszyński, prymas Polski a Dolny Śląsk – kalendarium* [w:] *Wróciła sława twoja, Vratislavia, Wrocławiu!*, s. 324.

²⁷ Por. *Stefan Wyszyński. Pro memoria*, t. 6: 1959, Warszawa 2019, s. 194-195.

²⁸ Por. G. SOKOŁOWSKI, *Kard. Stefan Wyszyński, prymas Polski a Dolny Śląsk*, s. 324.

Bardo usadowiło się w przełomie Nysy Kłodzkiej, tworząc południowe wrota Polski. Tymi właśnie wrotami weszło do Polski chrześcijaństwo i u tych wrót Królowa Polski założyła jedną ze swoich stolic, aby czuwać nad wiarą narodu polskiego. Dziwne były koleje naszego narodu. Maryja jednak nigdy o narodzie swoim nie zapomniała i gdy może najmniej o tym myślał, przygotowała mu na ziemiach zachodnich mieszkanie²⁹.

3.2. WAMBIERZYCE (17 SIERPNIA 1980)

Wielkim wydarzeniem duchowym dla dolnośląskiego Kościoła była koronacja figury Matki Boskiej Wambierzyckiej w sierpniu 1980 r.³⁰ Wzięło w nim udział blisko 40 biskupów z Polski i spoza kraju oraz około 100 tys. wiernych³¹. Do Wambierzyc przybył także prymas Wyszyński, który podczas Mszy św. koronacyjnej wygłosił homilię. Poruszył on w niej kilka ważnych zagadnień dotyczących życia duchowego oraz rodziny. Zauważył m.in., że Wambierzyce stanowiły w dniu koronacji „stolicę pojednania w modlitwie”, na której zgromadzili się przedstawiciele kilku narodów – Polaków, Czechów, Słowaków, Węgrów, Niemców czy Austriaków. Prymas wskazał na wielką rolę Maryi w życiu Chrystusa i Kościoła oraz podkreślił znaczenie rodziny i równowagi pomiędzy życiem doczesnym a wiecznym, na którą wskazuje Maryja. Przypomniał również słuchającym, co jest niezbędne dla ojczyzny, aby zapanowały w niej spójność i równowaga. Mówił o rzetelnej pracy w poczuciu odpowiedzialności, niemarnowaniu darów ziemi, a także lepszym zaspokajaniu potrzeb moralnych, społecznych, religijnych, kulturalnych i gospodarczych narodu przez każdego człowieka³².

²⁹ S. WYSZYŃSKI, *Kazanie wygłoszone podczas uroczystości Wniebowzięcia NMP. Bardo Śląskie, 15 sierpnia 1959 r.* [w:] *Wróciła sława twoja, Vratislavia, Wrocławiu!*, s. 431.

³⁰ Program uroczystości koronacji figury Matki Boskiej Wambierzyckiej por. „Wrocławskie Wiadomości Kościelne” 34:1980, nr 10, s. 276-277 (Triduum przygotowawcze 14-17 sierpnia 1980. Wigilia uroczystości, sobota 16 sierpnia: godz. 17.00 uroczyste nieszpory o NMP O. Prowincjał Księży Jezuitów; godz. 18.00 msza św. pontyfikalna o NMP J.E. Ks. Bp P. Socha – Gorzów Wlkp.; godz. 21.00 Apel Jasnogórski; Całonocne czuwanie grup stanowych w Bazylice przed Najśw. Sakramentem. DZIEŃ UROCZYSTOŚCI, niedziela 17 sierpnia: godz. 24.00 msza święta pontyfikalna o NMP J.E. Ks. Bp Antoni Adamiuk – Opole; godz. 9.00 msza święta pontyfikalna o NMP J.E. Ks. Bp Wacław Wycisk – Opole; godz. 10.45 J. Em. Ks. Prymas, Kardynałowie, Arcybiskupi i Biskupi udają się do Bazyliki – Adoracja Najśw. Sakramentu; godz. 11.00 Procesjonalne przeniesienie łaskami słynącej figury M.B. Wambierzyckiej – „Królowej Rodzin” do ołtarza koronacyjnego; Powitanie Gości i Pielgrzymów przez J. E. Ks. Abpa Henryka Gulbinowicza metropolitę wrocławskiego. O. Prowincjała Księży Jezuitów oraz dzieci, młodzież i rodziców. MSZA ŚW. KORONACYJNA – Koncelebrze przewodniczy J. Em. Ks. Kard. Sebastiano Baggio, Prefekt Kongregacji Stolicy Świętej. Słowo Boże wygłosi J. Em. Ks. Kard. Stefan Wyszyński, Prymas Polski).

³¹ Por. M. ROMANIUK, *Życie, twórczość i posługa Stefana Kardynała Wyszyńskiego Prymasa Tysiąclecia*, t. IV, Warszawa 2002, s. 642-643.

³² Por. „Wrocławskie Wiadomości Kościelne” 34:1980, nr 10, s. 292-294.

Kilka dni po uroczystościach wambierzycznych prymas Wyszyński napisał list do o. Tadeusza Michalika TJ, ówczesnego kustosa sanktuarium w Wambierzycach, w którym wyraził swoją wdzięczność gospodarzom sanktuarium za troskę o to miejsce kultu oraz organizację uroczystości koronacyjnych³³. Przyjazd prymasa Wyszyńskiego do Wambierzyc z racji uroczystości koronacji figury Matki Boskiej Wambierzyckiej odbył się kilka miesięcy przed jego śmiercią i był on jego ostatnią wizytą na terenie Dolnego Śląska, w archidiecezji wrocławskiej (obecnie na terenach diecezji świdnickiej).

3.3. POZOSTAŁE MIEJSCA WIZYT I ZWIĄZKI PRYMASA Z ZIEMIAMI OBECNEJ DIECEZJI ŚWIDNICKIEJ

Poza Bardem Śląskim i Wambierzycami prymas Stefan Wyszyński odwiedził jeszcze kilka innych miejscowości znajdujących się na terenach dzisiejszej diecezji świdnickiej. W październiku 1950 r. przebywał na urlopie w Kotlinie Kłodzkiej, odbył wówczas pielgrzymkę do sanktuarium w Wambierzycach. W czasie swojego dwutygodniowego wypoczynku mieszkał w Domu Księża Misjonarzy Świętej Rodziny w Szczytnej Śląskiej³⁴.

W sierpniu 1959 r., po uroczystościach odpustowych w Bardzie Śląskim, kard. Wyszyński po raz kolejny spędził kilka dni w Kotlinie Kłodzkiej. Mieszkał w Sokołowie, w pobliżu Polanicy-Zdroju. W czasie tego pobytu Prymas Tysiąclecia odwiedził m.in. kościół w Starym Wielisławiu oraz sanktuarium Matki Bożej w Wambierzycach. Spotkał się również z siostrami ze zgromadzeń zakonnych obecnych na terenie Polanicy-Zdroju, jak również z księżmi sercanami, w ich klasztorze wygłosił kazanie. Prymas Tysiąclecia poświęcił swoje słowo zagadnieniu tajemnicy związku dwóch serc – Najświętszego Serca Pana Jezusa oraz Niepokalanego Serca Maryi³⁵. Podczas licznych podróży przejeżdżał przede wszystkim przez takie miejscowości jak Wałbrzych, Kudowa-Zdrój i Duszniki-Zdrój³⁶.

7 lutego 1960 r. w katedrze wrocławskiej pod przewodnictwem prymasa Wyszyńskiego odbyła się konsekracja biskupia Wincentego Urbana (pierwsza po wojnie konsekracja biskupia w tej katedrze)³⁷. Po tym wydarzeniu w budynku wrocławskiego seminarium odbyło się spotkanie prymasa z duchowieństwem. Rozpoczęło je powitanie przez ks. Dionizego Barana – ówczesnego dziekana świdnickiego i proboszcza parafii pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika i św. Wacława Męczennika w Świdnicy (obecna katedra świdnicka)³⁸.

³³ Por. „Wrocławskie Wiadomości Kościelne” 35:1981, nr 9-10, s. 316-317.

³⁴ Por. G. SOKOŁOWSKI, *Kard. Stefan Wyszyński, prymas Polski a Dolny Śląsk*, s. 310.

³⁵ Por. S. WYSZYŃSKI, *Działa zebrane*, t. 5: 1959, Warszawa 2006, s. 386-388.

³⁶ Por. *Stefan Wyszyński. Pro memoria*, t. 6, s. 197-199.

³⁷ Por. „Wrocławskie Wiadomości Kościelne” 15:1960, nr 6, s. 314-319.

³⁸ Por. *Stefan Wyszyński. Pro memoria*, t. 7: 1960, Warszawa 2019, s. 50.

Ważnym faktem mającym związek z postacią prymasa Stefana Wyszyńskiego i z obszarem obecnej diecezji świdnickiej było dokonanie przez prymasa zmian terenowych w okolicach Kamieńca Żąbkowickiego. Sprawa dotyczyła miejscowości Górna Błotnica i Dolna Błotnica, które do listopada 1959 r. należały do parafii Kamienica w ordynariacie opolskim. Na prośbę wiernych kard. Wyszyński podjął decyzję o przyłączeniu Górnej Błotnicy do parafii Złoty Stok, a Dolnej Błotnicy do parafii Topola w ordynariacie wrocławskim³⁹.

ZAKOŃCZENIE

Rola prymasa Stefana Wyszyńskiego w Kościele w Polsce w okresie PRL była nad wyraz istotna. Trudno wyobrazić sobie, jak dziś wyglądałby Kościół w Polsce, gdyby nie postać kard. Wyszyńskiego i piastowany przez niego wówczas urząd. Prymas Tysiąclecia, poza licznymi zasługami dla całej Ojczyzny, odegrał bardzo znaczącą rolę w kształtowaniu i odbudowie Kościoła katolickiego na Ziemiach Zachodnich i Północnych (terenach wcielonych do Polski po II wojnie światowej).

Leżąca na Dolnym Śląsku i istniejąca od 2004 r. diecezja świdnicka, której tereny były kiedyś częścią archidiecezji wrocławskiej (archidiecezji obejmującej znaczną część obszarów Ziemi Odzyskanych), ma także swoje związki z prymasem Wyszyńskim. Na tych terenach bowiem, podobnie jak w całej ówczesnej archidiecezji wrocławskiej, obecny był Kościół, który tworzyło duchowieństwo i wierni budujący na Ziemiach nad Odrą i Nysą „nową Polskę”.

Prymas Wyszyński – jak zostało przedstawione w niniejszym artykule – darzył wielką troską i zainteresowaniem to, co działo się z Kościołem na Dolnym Śląsku – również na terenach dzisiejszej diecezji świdnickiej, które odwiedzał i o których wiele razy wspominał w swoich słowach i pismach.

BIBLIOGRAFIA

- KOPIEC J., *Troska prymasa Stefana Wyszyńskiego o nowych biskupów w Polsce* [w:] *Prymas Stefan Wyszyński i episkopat Polski*, red. R. Łatka, D. Zamiatała, Warszawa 2023, s. 32-51.
- KUCHARSKI W., *Ziemie Zachodnie i Północne jako polska racja stanu w myśli i działaniach prymasa Stefana Wyszyńskiego w latach 1948-1972 (ze szczególnym uwzględnieniem archidiecezji wrocławskiej)* [w:] *Prymas Wyszyński a Niepodległa. Naród – patriotyzm – Państwo w nauczaniu Prymasa Tysiąclecia*, red. E. Czackowska, R. Łatka, Warszawa 2019, s. 227-250.
- ŁATKA R., *Prymas Stefan Wyszyński jako przewodniczący episkopatu Polski (1948-1981). Próba całościowego spojrzenia* [w:] *Prymas Stefan Wyszyński i episkopat Polski*, red. R. Łatka, D. Zamiatała, Warszawa 2023, s. 52-74.

³⁹ Por. „Wrocławskie Wiadomości Kościelne” 15:1960, nr 10, s. 501.

- ŁATKA R., *Prymas Wyszyński w okresie przełomu 1956-1957* [w:] *Biskupi w rzeczywistości Polski „Ludowej”*, t. 2, red. R. Łatka, Warszawa 2022, s. 15-31.
- ROMANIUK M., *Życie, twórczość i posługa Stefana Kardynała Wyszyńskiego Prymasa Tysiąclecia*, t. 4, Warszawa 2002.
- SOKOŁOWSKI G., *Kard. Stefan Wyszyński, prymas Polski a Dolny Śląsk – kalendarium* [w:] *Wróciła sława twoja, Vratislavia, Wrocławiu! Więzy kardynała Stefana Wyszyńskiego, prymasa Polski z Dolnym Śląskiem*, red. G. Sokołowski, S. Wróblewski, Wrocław – Lublin 2023, s. 309-347.
- URBAN W., *Archidiecezja wrocławska w latach 1945-1965*, „*Nasza Przeszłość*” 1965, nr 22, s. 10-68.
- WYSZYŃSKI S., *Działa zebrane*, t. 5: 1959, Warszawa 2006.
- WYSZYŃSKI S., *Kazanie wygłoszone podczas uroczystości Wniebowzięcia NMP. Bardo Śląskie, 15 sierpnia 1959 r.* [w:] *Wróciła sława twoja, Vratislavia, Wrocławiu! Więzy kardynała Stefana Wyszyńskiego, prymasa Polski z Dolnym Śląskiem*, red. G. Sokołowski, S. Wróblewski, Wrocław – Lublin 2023, s. 431.
- WYSZYŃSKI S., *List na 950-lecie Diecezji Wrocławskiej* [w:] *Wróciła sława twoja, Vratislavia, Wrocławiu! Więzy kardynała Stefana Wyszyńskiego, prymasa Polski z Dolnym Śląskiem*, red. G. Sokołowski, S. Wróblewski, Wrocław – Lublin 2023, s. 650-652.
- Stefan Wyszyński. Pro memoria*, t. 1: 1948-1952, oprac. P. Skibiński, Warszawa 2017.
- Stefan Wyszyński. Pro memoria*, t. 6: 1959, red. G. Łeszczczyński, Warszawa 2019.
- Stefan Wyszyński. Pro memoria*, t. 7: 1960, red. R. Łatka, Warszawa 2019.
- WYSZYŃSKI S., *Przemówienie wygłoszone na uroczystości otwarcia i poświęcenia katedry wrocławskiej* [w:] *Wróciła sława twoja, Vratislavia, Wrocławiu! Więzy kardynała Stefana Wyszyńskiego, prymasa Polski z Dolnym Śląskiem*, red. G. Sokołowski, S. Wróblewski, Wrocław – Lublin 2023, s. 366.
- ZAMIATAŁA D., *Prymas Wyszyński wobec Ziem Zachodnich* [w:] *Prymas Wyszyński a Niepodległa. Naród – patriotyzm – państwo w nauczaniu Prymasa Tysiąclecia*, red. E. Czackowska, R. Łatka, Warszawa 2019, s. 251-271.
- ZAMIATAŁA D., *Relacje prymasa Stefana Wyszyńskiego z ordynariuszami wrocławskimi w latach 1949-1974* [w:] *Prymas Stefan Wyszyński i episkopat Polski*, red. R. Łatka, D. Zamiatała, Warszawa 2023, s. 125-144.

Streszczenie: Niniejszy artykuł obrazuje związki prymasa Polski kard. Stefana Wyszyńskiego z terenami istniejącej od 2004 r. diecezji świdnickiej. Autor podkreśla znaczenie prymasa Wyszyńskiego w odbudowie Ziem Zachodnich i Północnych oraz w rozwoju Kościoła na tych terenach w bardzo trudnym okresie Polski powojennej, rządzonej przez komunistów. Porusza m.in. temat wizyt prymasa na Dolnym Śląsku – w Bardzie Śląskim, Wambierzycach czy Sokołowce, które dziś znajdują się w granicach diecezji świdnickiej.

Słowa kluczowe: archidiecezja wrocławska, Bardo Śląskie, biskupi, diecezja świdnicka, Dolny Śląsk, Kościół katolicki, Wambierzycy, wizyty, prymas Stefan Wyszyński, Ziemię Zachodnie i Północne, związki.